

УДК 658.7:005.21:330.131.7

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.203.12-22>**Боса І.Ю.**

Хмельницький національний університет

Bosa Inna

Khmelnitskyi National University

<https://orcid.org/0000-0002-5842-1954>**Гавенко М.С.**

доктор філософії з економіки

Вінницький кооперативний інститут

Havenko Mykhailo

PhD in Economic Sc.

Vinnytsia Cooperative Institute

<https://orcid.org/0000-0001-6916-4634>

СТРУКТУРОЛОГІЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИКОЮ У ПІДВИЩЕНІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: НАУКОВИЙ ПІДХІД

У статті досліджено структурологічні особливості механізму управління логістикою як ключового чинника забезпечення економічної безпеки підприємства. Обґрунтовано необхідність інтеграції логістичних процесів у загальну систему менеджменту безпеки, систематизовано складові елементи механізму. Запропоновано концептуальну структурно-функціональну модель управління логістикою з урахуванням економічної безпеки. Автори доводять, що активізація розвитку механізму забезпечення економічної безпеки має базуватися на інтегрованому підході, який поєднує організаційні, технічні та інформаційні аспекти. В результаті реалізації спланованих дій підприємство отримає підвищений рівень захищеності логістичних операцій, що сприятиме збереженню ресурсів, оптимізації витрат і забезпеченню безперебійного функціонування в умовах ринкової конкуренції.

Ключові слова: економічна безпека, машинобудування, підприємство, управління логістикою, структурологія, ризикоорієнтований підхід, логістичні підсистеми, система управління.

STRUCTUROLOGY OF THE MECHANISM OF LOGISTICS MANAGEMENT IN STRENGTHENING ENTERPRISE ECONOMIC SECURITY: A SCIENTIFIC APPROACH

The article comprehensively examines the structural features and internal components of the logistics management mechanism as a key determinant in ensuring the economic security of an enterprise. It substantiates the critical need to deeply integrate logistics processes into the overall enterprise security management system, which encompasses strategic, operational, and tactical levels. The mechanism's components are thoroughly systematized, including supply chain coordination, inventory control, transportation optimization, and risk mitigation strategies. A conceptual structural-functional model of logistics management is proposed, which takes into account both internal organizational dynamics and external economic security threats. The authors emphasize that the design and development of such a mechanism must rely on a multidimensional and integrated approach. This approach combines organizational structures, advanced technological tools, and a robust informational infrastructure that enables real-time data analysis and proactive response. The implementation of well-planned and systematically executed actions is expected to significantly strengthen the protection of logistics operations. This will also promote the conservation of enterprise resources, reduce overall operational and logistical costs, and ensure stable, uninterrupted functioning under volatile and highly competitive market conditions.

The theoretical and practical significance of the research lies in the applicability of its findings for improving logistics governance mechanisms. These enhancements will increase the overall production performance, stabilize critical supply and distribution processes, and fortify both financial sustainability and market adaptability. The proposed methodological framework will enable systematic logistics governance that aligns with the strategic objectives of economic security. Future research will refine cross-functional efficiency in production, marketing, and logistics, as well

© Боса І.Ю., Гавенко М.С., 2025

as elaborate models for monitoring performance indicators and supporting high-quality management decisions.

Keywords: economic security, mechanical engineering, enterprise, logistics management, structurology, risk-oriented approach, logistics subsystems, management system.

JEL classification: L23, M11, L64, D81, H56.

Постановка проблеми. Економічна безпека промислового підприємства визначається його здатністю протистояти зовнішнім і внутрішнім викликам, зберігаючи стабільність та конкурентоспроможність. В умовах війни, глобальних ланцюгових збоїв і нестачі ресурсів, логістика стає критичним елементом економічного захисту. Структурологічне розуміння механізму логістичного управління дає змогу не лише забезпечити ефективність матеріальних потоків, але й сформувати стійкість промислових підприємств до загроз.

Сучасне глобальне економічне середовище характеризується безпрецедентною турбулентністю, що посилюється геополітичними конфліктами, швидкими технологічними змінами та економічною нестабільністю. Ці фактори створюють значні виклики для функціонування та розвитку промислових підприємств. Військові дії призвели до руйнування виробничих потужностей, порушення традиційних логістичних маршрутів та значного зростання ризиків для бізнесу. Через те, механізм управління логістикою має бути не тільки ефективним, але й глибоко адаптивним та стійким до екстремальної невизначеності задля забезпечення економічної безпеки машинобудівних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різних аспектів проблем щодо удосконалення діяльності промислових підприємств через формування ефективного механізму, знайшли досить широке відображення в роботах таких науковців: Г.В. Козаченко, Т.П. Ткаченко, Н.В. Петренко, І.М. Шевченко, В.В. Шарко (питання щодо удосконалення економічного механізму промислового підприємства); О.А. Гавриш, Кривещенко В., Хмурковський Г., Ляденко Т., М.О. Кравченко, Н.В. Макарова (питання щодо механізму логістичного управління промисловим підприємством); В.П. Кузьмін, І.В. Тарасенко, Н.С. Орлова (питання щодо механізму економічної безпеки в контексті логістичного управління промислового підприємства) [1-16]. Однак, недостатня увага приділяється структурології механізму управління логістикою у підвищенні економічної безпеки підприємства, тому це питання потребує поглибленого дослідження.

Метою цієї роботи є систематизація й обґрунтування складових елементів механізму управління логістикою як ключового чинника забезпечення економічної безпеки підприємства машинобудування. На наш погляд, доцільно розглянути окремі питання, пов'язані з формуванням даного механізму, що недостатньо досліджені.

Виклад основних результатів дослідження. В умовах динамічного розвитку ринкових відносин, активізації глобальних викликів та зростаючої нестабільності зовнішнього середовища особливої актуальності набуває питання формування ефективної системи управління економічною безпекою машинобудівних

підприємств.

Забезпечення належного рівня економічної безпеки потребує не лише традиційних інструментів управління, але й інноваційних підходів, орієнтованих на стратегічну інтеграцію підприємства з ключовими суб'єктами (гравцями ринку) зовнішнього середовища.

Дієвий економічний механізм промислового підприємства є предметом дослідження багатьох українських вчених, які розглядають його як сукупність економічних інструментів, методів і важелів для забезпечення ефективного функціонування та розвитку підприємств у промисловому секторі. Зокрема, значний внесок у вивчення цього питання зробили:

Козаченко Г.В., який у своїх працях досліджує особливості формування економічного механізму управління підприємствами машинобудівної галузі, наголошуючи на необхідності адаптації механізмів до умов ринку та інноваційних трансформацій [4]. Ткаченко Т.П. розглядає економічний механізм як інструмент стимулювання інвестиційної діяльності промислових підприємств, а також підкреслює роль системи мотивації та контролю у підвищенні їх конкурентоспроможності [14]. Петренко К.В. у своїх роботах аналізує структурні елементи економічного механізму промислових підприємств, акцентуючи увагу на оптимізації ресурсного забезпечення та управлінських процесів [12].

Також варто відзначити дослідження Шерстюк Р.П., досліджує методи оцінювання ефективності функціонування економічного механізму підприємства у контексті промислового виробництва [16]. Шарко В.В. розглядав окремі питання, пов'язані з формуванням механізму інтенсифікації виробництва промислового підприємства, що недостатньо досліджені. Систематизував ключові складові елементи механізму інтенсифікації виробництва продукції промислового підприємства [15].

Механізм логістичного управління промисловим підприємством широко досліджується вітчизняними науковцями, які визначають логістичний механізм як комплекс організаційних, економічних та інформаційних інструментів для ефективного планування, контролю та координації логістичних процесів на підприємстві. Серед провідних дослідників варто виділити:

Гавриш О.А., у своїх працях розглядає структуру та функції механізму логістичного управління на промислових підприємствах, акцентуючи увагу на інтеграції логістичних процесів і підвищенні ефективності виробничої діяльності [1]. Автори [6], досліджують методи оптимізації логістичних ланцюгів та управління запасами в промислових підприємствах, підкреслюючи роль адаптивного логістичного механізму в умовах динамічного ринку. Кравченко І.С. аналізує механізм логістичного управління з позиції економічної безпеки підприємства, розглядаючи інструменти забезпечення

стабільності та конкурентоспроможності [5].

Також важливі дослідження Макарова Н.В., яка вивчає інформаційні системи, що підтримують логістичний механізм на промислових підприємствах, забезпечуючи своєчасність і якість прийняття управлінських рішень [8].

Механізм економічної безпеки в контексті логістичного управління промислового підприємства характеризується важливістю інтеграції логістичних процесів та систем безпеки для забезпечення стабільності та конкурентоспроможності підприємств. Серед провідних дослідників слід відзначити:

Колісниченко П.Т., що досліджує організаційні та економічні аспекти формування механізму економічної безпеки у сфері логістичного управління, наголошуючи на важливості координації між структурними підрозділами підприємства [7].

Також вагомим дослідження проводить Орлова Н.С., яка акцентує увагу на комплексному підході до побудови механізму економічної безпеки логістичного управління з урахуванням зовнішніх і внутрішніх загроз [11].

Створення ефективного механізму управління логістикою у підвищенні економічної безпеки підприємства – це постійний та визначальний фактор у прийнятті управлінських рішень щодо соціально-економічної проблеми розвитку та підвищення рівня економічної безпеки машинобудівного підприємства.

У сучасних умовах ТОР-менеджмент машинобудівних підприємств змушений переглядати усталені принципи та методи управління економічною безпекою, адаптуючи їх до нових вимог ринку, високого рівня конкуренції та ризиків. Одним з ефективних напрямів вдосконалення механізму управління економічною безпекою виступає застосування логістичного підходу, який дозволяє забезпечити системну взаємодію між усіма елементами підприємства та його зовнішніми партнерами. Інтеграція логістичної системи до загального механізму управління не лише сприяє зниженню витрат і підвищенню ефективності, але й створює умови для формування адаптивної, гнучкої та стійкої моделі економічної безпеки.

Через те, актуальність дослідження зумовлена

необхідністю теоретичного обґрунтування та практичної реалізації структурно-логістичної моделі управління економічною безпекою машинобудівного підприємства з урахуванням сучасних викликів зовнішнього середовища.

Підвищення економічної безпеки машинобудівного підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища вимагає адаптивного, інтегрованого управління ресурсними потоками, яке забезпечує стійкість його бізнес-процесів. Логістика як система управління потоками ресурсів і інформації виступає основою механізму економічної стабільності. У цьому контексті виникає потреба у структурологічному аналізі механізму управління логістикою – як складного багаторівневого утворення, що формує фундамент захисту підприємства від економічних загроз.

Для формування категорії «механізм управління логістикою» уточнимо поняття «механізм» та «структурологія».

Структурологія механізму управління логістикою охоплює вивчення його внутрішньої побудови, функціональної взаємодії підсистем, а також зовнішніх взаємозв'язків у контексті загроз і ризиків. У межах сучасної наукової парадигми логістичний механізм розглядається не лише як технічний інструмент оптимізації витрат, а як стратегічний інститут забезпечення економічної безпеки.

Словник іншомовних слів визначає: «Механізм – це сукупність проміжних станів або процесів будь-яких явищ» [13 с. 431].

Науковий підхід дослідження, що зосереджується на вивченні структури об'єктів, систем, явищ або процесів, а також взаємозв'язків між їхніми елементами називають структурологією. У прикладному аспекті структурологія логістичного управління – це аналіз логістичної системи за структурними елементами: постачання, виробництво, складування, дистрибуція, зворотна логістика, інформаційні потоки, фінанси тощо. Також, вона сприяє ідентифікуванню ключових підсистем, їх ієрархію та оптимізуванню їх взаємодії для підвищення економічної безпеки.

В цілому, до ключових наукових підходів, які формують підґрунтя структурології, належать (рис. 1):

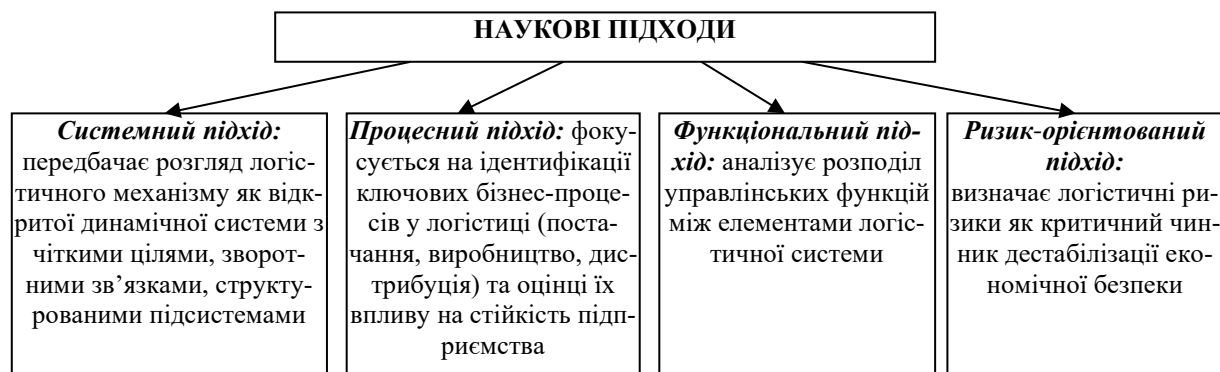

Рис. 1. Ключові наукові підходи для формування структурології механізму управління логістикою у підвищенні економічної безпеки підприємства

Джерело: розроблено авторами

При детальному вивченні предмета дослідження, використовуються у даній роботі (табл. 1).
нами визначено ключові терміни, що

Таблиця 1

Складові елементи предмету дослідження

«Структурологія»	«Механізм управління логістикою»	«Економічна безпека підприємства»
це методологічний підхід, що вивчає структуру систем, їх елементи, взаємозв'язки та динаміку, а також вплив цих структур на поведінку системи та її агентів. В контексті управління, структурологія дозволяє аналізувати, як організаційні структури, що включають норми, правила та процеси, формують та відтворюють соціальні практики, і як ці практики, у свою чергу, впливають на саму структуру. Вона допомагає зрозуміти складну взаємодію індивідуальних та структурних факторів, що лежать в основі вибору та рішень в організації. Цей підхід є важливим для аналізу складних соціально-економічних об'єктів, таких як підприємства, і дозволяє отримати повне уявлення про різноманітність явищ та розкрити причинно-наслідкові зв'язки між ними.	це сукупність взаємопов'язаних елементів, процесів, методів та інструментів, що забезпечують планування, організацію, контроль та координацію матеріальних, інформаційних та фінансових потоків на підприємстві з метою досягнення його логістичних цілей. Він охоплює всі ключові функції логістики, починаючи від закупівель та управління запасами, і закінчуючи транспортуванням, складуванням та дистрибуцією готової продукції. Ефективне функціонування цього механізму є запорукою безперервної діяльності підприємства та задоволення потреб клієнтів.	це стан захищеності діяльності підприємства від негативних впливів внутрішнього та зовнішнього середовища, а також його здатність швидко усувати різноманітні загрози чи пристосовуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності. ¹⁵ Економічна безпека підприємства є системним поняттям, що включає низку взаємопов'язаних функціональних складових: фінансову, інтелектуальну та кадрову, техніко-технологічну, політико-правову, інформаційну, зовнішньоекономічну, енергетичну, екологічну та силову. Досягнення стабільності та безперервності виробничої діяльності, а також наявність здатностей підприємства протистояти загрозам, є ключовими аспектами економічної безпеки

Джерело: сформовано авторами

Формування дієвого механізму управління логістикою у підвищенні економічної безпеки підприємства є постійним і ключовим чинником при ухваленні управлінських рішень, що стосуються соціально-економічних питань розвитку та підвищення ефективності виробничої діяльності промислового підприємства.

Механізм розуміємо як структурологічну систему дій, що виконуються для реалізації певної мети. Через те, пропонуємо базові елементи формування механізму управління логістикою у підвищенні економічної безпеки підприємства (рис. 2):

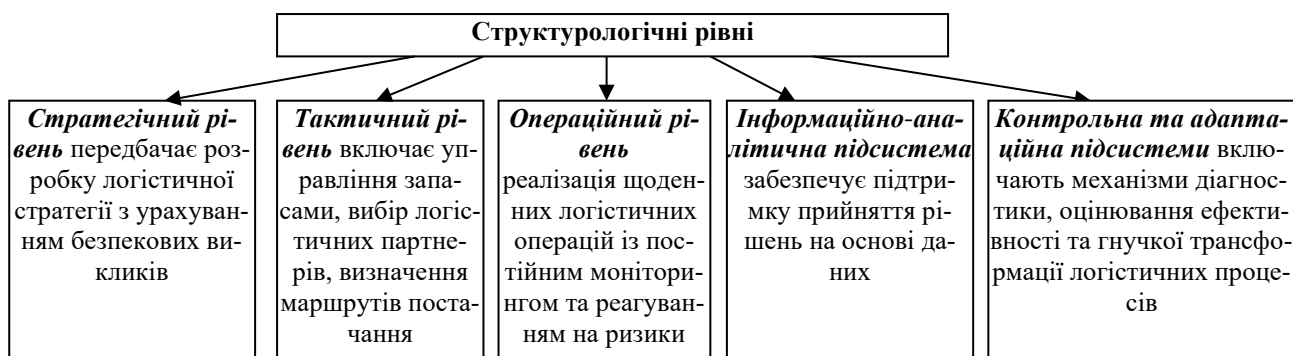

Рис. 2. Структурологічні рівні механізму управління логістикою у підвищенні економічної безпеки підприємства

Джерело: розроблено авторами

Формування механізму управління логістикою у підвищенні економічної безпеки підприємства, на нашу думку, забезпечуватиме комплексне використання системи економічних законів і принципів управління та інноваційності, а також за допомогою певних інструментів, методів та важелів з врахуванням критеріїв мають формуватися процеси його побудови, що включають структурні складові, відповідні функції, форми.

Механізм логістичного управління в контексті забезпечення економічної безпеки підприємства, на наш погляд, слід розглядати як сукупність взаємодіючих елементів, що формують єдину функціональну систему. Відповідно, можна визначити основні компоненти цього механізму (рис. 3):

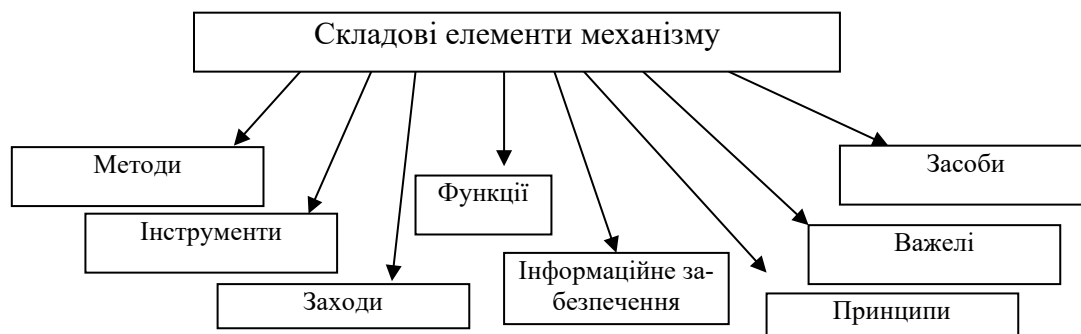

Рис. 3. Складові елементи механізму управління логістикою для підвищення економічної безпеки підприємства
Джерело: розроблено авторами

В умовах посилення викликів з боку зовнішнього середовища та необхідності підтримання стабільного функціонування промислових підприємств зростає значущість розроблення результативного механізму логістичного управління, спрямованого на зміцнення економічної безпеки. Такий механізм ґрунтується на

системно сформульованих принципах, що забезпечують його цілісність, узгодженість і ефективність в умовах економічної нестабільності, зростання ризиків і загроз. До ключових принципів механізму управління логістикою з метою підвищення економічної безпеки належать (рис. 4):

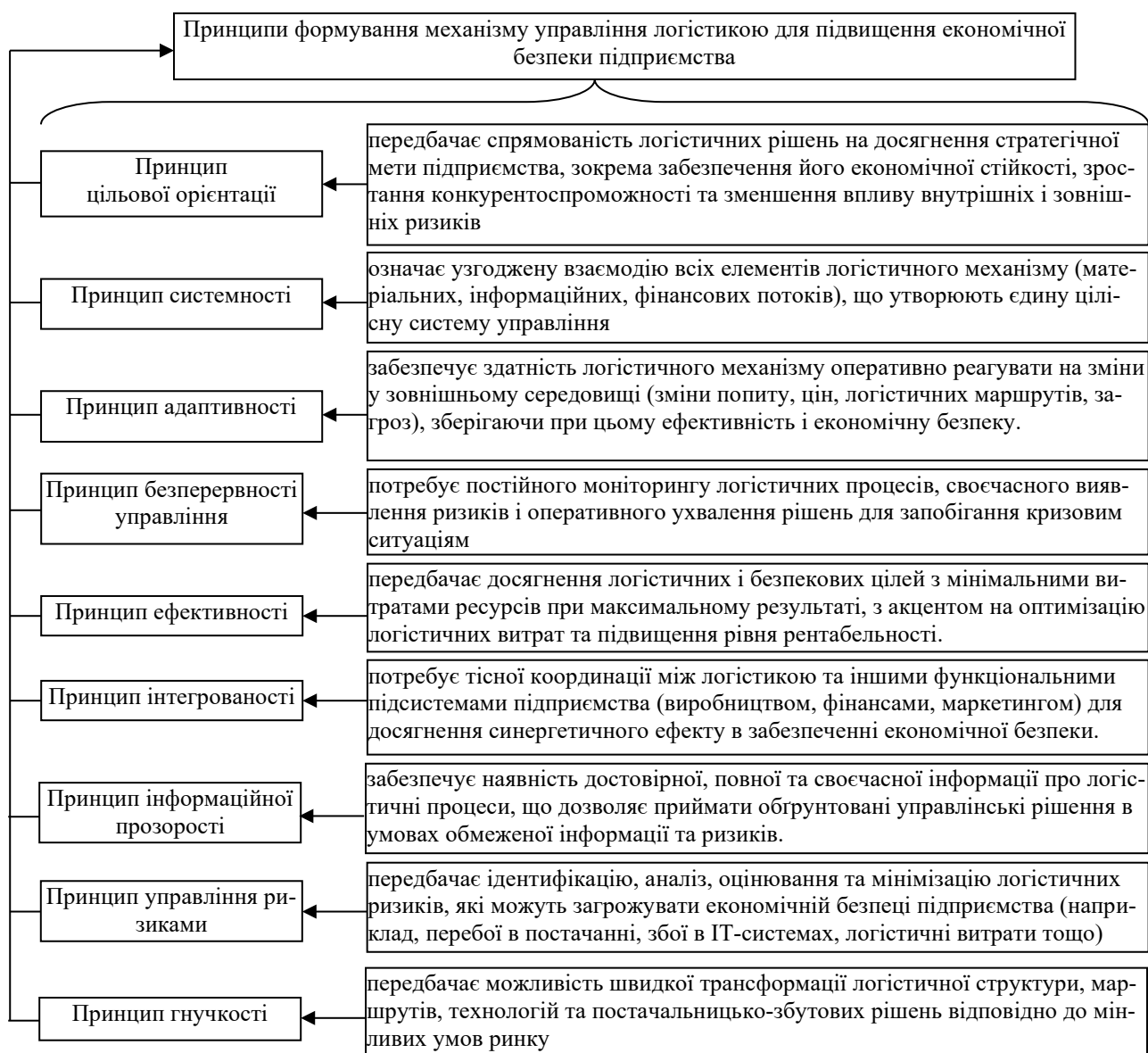

Рис. 4. Блок-схема принципів формування механізму управління логістикою для підвищення економічної безпеки підприємства
Джерело: розроблено авторами

Логістична система машинобудівного підприємства виступає не лише інструментом оптимізації витрат, а й критично важливим чинником забезпечення його економічної безпеки. Через те, при формуванні ефективного механізму управління логістикою, на нашу

думку механізм повинен базуватися на системному підході та інтегрувати функції, що враховують ризики, інновації, фінансову стабільність і адаптивність підприємства (табл. 2).

Таблиця 2

Функціональні компоненти механізму управління логістикою

Функція	Зміст функції
Інформаційно-аналітична	Забезпечує збір, обробку та аналіз інформації про логістичні потоки, витрати, ризики та зовнішнє середовище. На основі аналітичних даних формуються прогнози, що дозволяють ухвалювати стратегічно обґрунтовані рішення.
Управління ризиками	Спрямована на ідентифікацію, оцінювання та нейтралізацію логістичних ризиків. Передбачає створення системи превентивного реагування, яка мінімізує вплив деструктивних факторів на логістичну діяльність та економічну безпеку.
Координаційна	Орієнтована на забезпечення злагодженої взаємодії між структурними підрозділами підприємства та зовнішніми партнерами. Узгодженість у логістичних рішеннях мінімізує дублювання, втрати часу та ресурсів.
Фінансова	Включає бюджетування, облік та контроль витрат у логістичних процесах, а також розрахунок економічної ефективності логістичних рішень. Сприяє досягненню фінансової стабільності та мінімізації витрат.
Інноваційно-адаптаційна	Забезпечує впровадження сучасних технологій (ERP, WMS, TMS, IoT) та інструментів цифровізації. Високий рівень адаптивності дозволяє оперативно реагувати на зміни у ринковому середовищі.
Контрольна	Полягає в постійному моніторингу результативності логістичних операцій, дотриманні стандартів та своєчасному коригуванні процесів при виявленні відхилень.
Інтеграційна	Передбачає взаємодію механізму управління логістикою з іншими підсистемами управління підприємством (фінансовою, маркетинговою, інноваційною), що забезпечує системний підхід до управління економічною безпекою.
Екологічно-соціальна	Забезпечує дотримання принципів сталого розвитку через впровадження «зеленої логістики» та корпоративної соціальної відповідальності.
Функція стратегічного планування	Визначає довгострокові напрями розвитку логістичної системи, інфраструктурні проєкти та інвестиційні пріоритети. Сприяє формуванню конкурентних переваг і зміцненню ринкових позицій підприємства.

Джерело: сформовано авторами

Варто зауважити, що на формування ефективного механізму управління логістикою, орієнтованого на підвищення рівня економічної безпеки підприємства, вимагає застосування комплексу економічних інструментів, що забезпечують фінансову стійкість, адаптивність до ризиків та здатність до інноваційного розвитку, а саме:

Інструменти стратегічного фінансового управління. У структурі механізму на нашу думку, доцільно застосовувати інструменти бюджетування на основі діяльності (ABB), які дозволяють точніше розраховувати витрати на логістичні функції, визначати їх критичність та оптимізувати розподіл ресурсів. Також доцільним є використання zero-based budgeting, що дає змогу переглядати доцільність кожної витрати в контексті логістичних процесів. Аналіз витрат і вигод (CBA) є ключовим інструментом при обґрунтуванні інвестицій у цифрову або інфраструктурну модернізацію логістики.

Інструменти інвестування та державного стимулювання. Інвестиційна складова механізму управління логістикою передбачатиме використання таких інструментів, як: фінансовий лізинг логістичного обладнання, участь у програмах державно-приватного партнерства (ДПП), залучення грантів на цифровізацію. Податкове стимулювання інвестицій у логістичні об'єкти (наприклад, через прискорену амортизацію або

зниження ставок податку на прибуток) може підвищити привабливість таких вкладень.

Якщо використати інструменти оцінювання та контролю витрат, то для забезпечення логістичної ефективності на нашу думку, доцільно впроваджувати цільове ціноутворення (target costing), яке орієнтоване на досягнення запланованої маржинальності за умов контролю витрат на логістичні операції. Інструмент життєвого циклу витрат (LCCA) дозволяє оцінити довгострокові економічні наслідки впровадження нових логістичних систем чи технологій.

Інструменти цифрової трансформації. Інформаційно-аналітичне забезпечення реалізації механізму може базуватися на використанні ERP-систем (Enterprise Resource Planning), WMS (Warehouse Management Systems) та TMS (Transportation Management Systems), які дають змогу здійснювати комплексний облік витрат, планувати логістичні потоки, аналізувати показники ефективності в реальному часі. Використання big data-аналітики дозволяє виявити вузькі місця у логістичному ланцюгу та спрогнозувати критичні відхилення.

З метою мінімізації логістичних ризиків (Інструменти ризик-менеджменту) на нашу думку варто застосовувати механізми страхування логістичних операцій (транспортних, складських, контрактних), а також формувати внутрішні резерви логістичного забезпечення.

Для машинобудівних підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, рекомендовано використання валютного хеджування для нівелювання коливань валютного курсу.

Інструменти аутсорсингу та логістичної кооперації, передбачають інтеграцію у логістичні кластери або укладання стратегічних договорів із 3PL/4PL-операторами дозволяє оптимізувати логістичні витрати, сконцентрувати управлінську увагу на основній діяльності та підвищити логістичну гнучкість. Особливо ефективним для машинобудівних підприємств є використання електронних тендерних платформ для закупівлі логістичних послуг за конкурентними умовами.

Важливою умовою формування організаційного механізму забезпечення безперервності матеріальних потоків є їх узгодження з відповідними інформаційними потоками. Оскільки між ними немає повної ізоморфності, тобто синхронного та однозначного відповідного співвідношення в часі, часто спостерігається випередження або, навпаки, запізнення

інформаційного потоку стосовно матеріального.

Інформаційні потоки, які функціонують як усередині логістичної системи, так і між її окремими складовими, формують особливу інформаційно-логістичну підсистему. Вона може бути охарактеризована як інтерактивна структура, що включає персонал, технічні засоби й організаційні процедури (технології), інтегровані через інформаційний потік. Ця система забезпечує логістичному менеджменту можливість ефективного планування, регулювання, контролю та аналізу логістичних процесів, а також розроблення управлінських рішень, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Методологічні засади логістики дозволяють здійснювати комплексну системну оптимізацію складних виробничих систем. Застосування логістичних заходів та методів сприяє підвищенню рівня впорядкованості структури механізму, посиленню його стійкості та забезпеченню конкурентних переваг на ринку (табл. 3) [16].

Таблиця 3

Заходи та методи реалізації механізму управління логістикою у підвищенні економічної безпеки підприємства

№	Напрямок забезпечення	Економічні заходи	Методи реалізації	Очікуваний ефект для економічної безпеки
1	Стратегічне	- Розробка логістичної стратегії - Аналіз ризиків у логістиці	- Сценарне моделювання - SWOT/PESTEL-аналіз	Визначення критичних зон у логістиці, стратегічна гнучкість
2	Інвестиційне	- Стимулювання інвестицій у логістику - Оптимізація структури витрат	- DCF-аналіз - Вартісна оцінка ланцюга поставок	Підвищення ресурсної стабільності та рентабельності
3	Антикризове	- Диверсифікація постачальників - Формування резервів	- ABC/XYZ-аналіз - Monte Carlo Simulation	Підвищення стійкості до зовнішніх шоків
4	Контрольне	- Запровадження логістичного аудиту - KPI-контроль	- Benchmarking - DEA-аналіз ефективності	Підвищення прозорості та керуваності процесів
5	Інноваційне	- Автоматизація логістики - Впровадження цифрових систем	- Впровадження ERP/WMS/TMS - Digital Twin	Зменшення людського фактору, підвищення точності
6	Інтеграційне	- Кооперація з 3PL/4PL партнерами - Кластеризація логістики	- Оцінка синергії - Аналіз аутсорсингових витрат	Рационалізація операцій, зменшення витрат і ризиків
7	Фінансове	- Створення логістичних резервів - Оптимізація cash-flow	- Аналіз точки безбитковості - Метод бюджетування	Забезпечення фінансової гнучкості в логістиці
8	Організаційне	- Централізація управління логістикою - Стандартизація процесів	- BPR-метод (реінжиніринг) - Lean-логістика	Підвищення ефективності, зниження втрат

Джерело: сформовано авторами

На нашу думку, важливу роль у цьому процесі відіграватиме ситуаційний ресурсно-функціональний підхід, який передбачає використання SWOT-аналізу як інструменту виявлення деструктивних процесів або потенційних загроз для функціонування системи управління матеріальними ресурсами.

Щодо методів як складових елементів механізму управління логістикою для підвищення економічної безпеки підприємства, автори [4] зауважують, що найбільш розповсюдженими є такі методи як: ресурсно-функціональний, фінансовий та індикаторний.

Ресурсно-функціональний метод як найбільш поширений серед науковців, є достатньо всеосяжним, адже охоплює усі функціональні сфери діяльності підприємства. Його перевагою є намагання оцінити стан ресурсів підприємства, здатних протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам в синтезі. Проте методика оцінки стану ресурсів ототожнюється із методикою оцінки ефективності використання ресурсів, що є відображенням неправильної, на наш погляд, позиції авторів відносно синонімічності економічної безпеки та ефективності [9]. Водночас при визначенні сукупного

критерію питома вага кожної функціональної складової визначається на основі думки експертів, що свідчить про значний суб'єктивний вплив на рівень економічної безпеки. Подальші варіації даного підходу спрямовані на вирішення дискусійних питань щодо спектру функціональних складових економічної безпеки підприємства, переліку оціночних критеріїв складових економічної безпеки, методики визначення вагомості складових у загальному інтегральному показнику. Відносно переліку оціночних критеріїв складових економічної безпеки, то кожен прихильник ресурсно-функціонального підходу пропонує власну концепцію щодо кількості, сутності та аналітичної формули показників, що обумовлено суб'єктивною позицією або специфікою досліджуваної галузі. Поряд із цим, незважаючи на переважачу більшість науковців, які віддають перевагу експертному методу при визначенні вагомості окремих функціональних складових, деякі автори модифікують методику визначення вагомості складових у загальному інтегральному показнику [9, с. 132].

Проведений аналіз існуючих варіацій ресурсно-функціонального підходу свідчить про відсутність узгодженості серед науковців і про тенденцію до створення взаємозамінних методик оцінки економічної безпеки. Натомість доцільніше було б зосередитися на розвитку взаємодоповнюючих і уточнюючих компонентів, що дозволило б інтегрувати наукові напрацювання у напрямку формування уніфікованої методики

оцінювання економічної безпеки на основі ресурсно-функціонального підходу.

Фінансовий метод, представлений в роботах І.М. Дашко та С.М. Стефаник, показує доцільність оцінки економічної безпеки підприємства за кінцевим фінансовим результатом: обсягом та якістю прибутку або прибутковістю [2]. На нашу думку, запропонований підхід ототожнює сутність економічної безпеки з поняттями ефективності, прибутковості та результативного розвитку, що не відповідає авторській позиції та спотворює її зміст.

Індикаторний метод до оцінки рівня економічної безпеки, який полягає у формуванні системи індикаторів та розрахунку інтегрального індикатора, є найбільш застосованим на макрорівні (на рівні держави), що розкрито у Концепції економічної безпеки України [9, с. 65]. Втім, інтерпретація цього підходу на рівні окремого машинобудівного підприємства залишається недостатньо опрацьованою. Зокрема, бракує цілісної системи індикаторів – порогових значень показників, що дозволяли б адекватно характеризувати стан діяльності підприємства відповідно до визначених рівнів економічної безпеки.

Отже, на основі виділених нами елементів механізму управління логістикою у підвищенні економічної безпеки підприємства доцільно сформувати ефективну структурологічну модель (рис. 4).

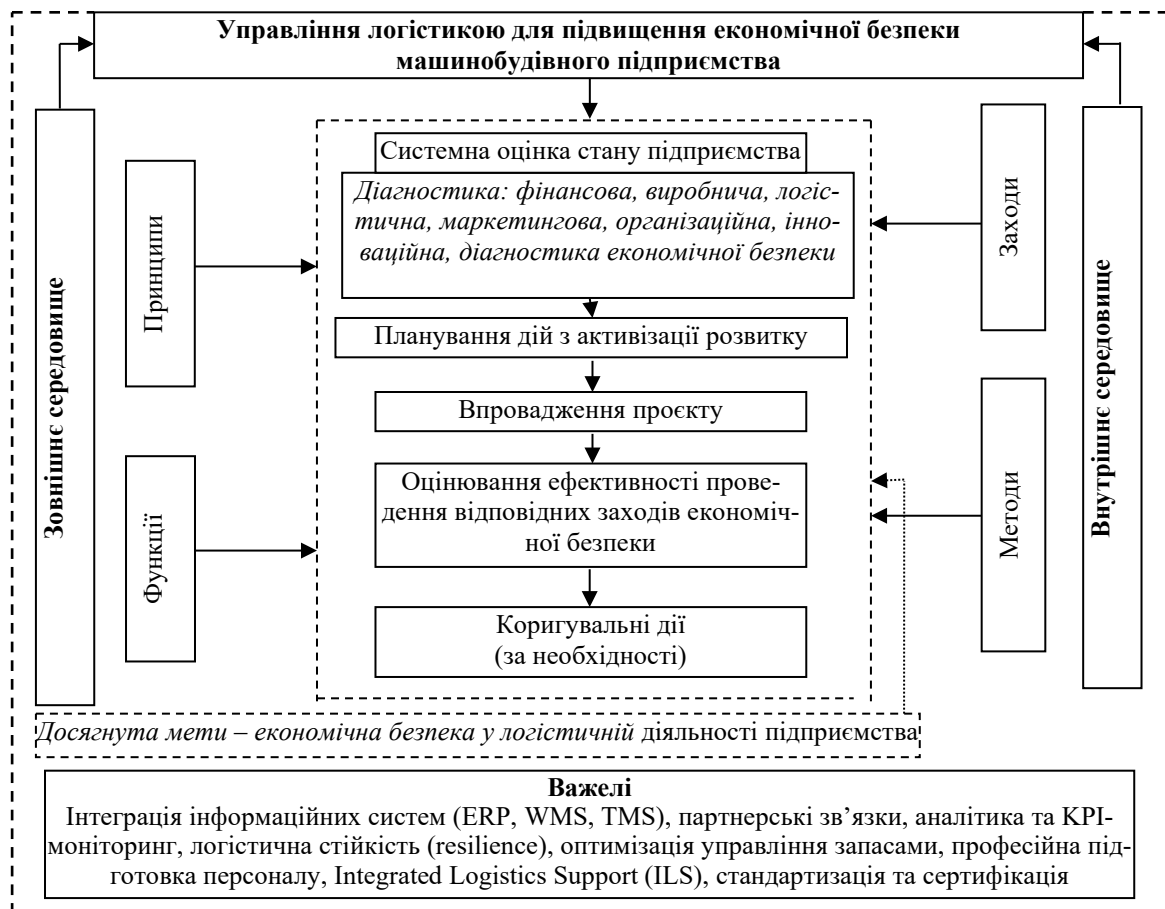

Рис. 4. Концептуальна схема механізму управління логістикою для підвищення економічної безпеки машинобудівного підприємства

Джерело: розроблено авторами

Вважаємо, що системна оцінка стану підприємства є всебічним дослідженням стану розвитку підприємства, яке охоплює всі ключові аспекти його діяльності з метою виявлення сильних і слабких сторін, потенційних ризиків в управлінні логістикою, резервів розвитку та загроз економічній безпеці.

Фінансова діагностика передбачає аналіз ліквідності, платоспроможності, рентабельності, фінансової стійкості промислового підприємства. Виробнича діагностика має на меті оцінку ефективності використання виробничих ресурсів, технологій, якості продукції тощо. Проведення маркетингової діагностики в умовах промислового підприємства передбачає дослідження ринкового становища, конкурентоспроможності, цінової політики, каналів збуту ті ін.

В процесі організаційної діагностики машинобудівного підприємства виконують аналіз структури управління, кадрового потенціалу, корпоративної культури.

Інноваційна діагностика передбачає оцінку рівня інноваційної активності, наявності та ефективності інноваційних проєктів. Діагностика економічної безпеки сприяє виявленню внутрішніх та зовнішніх загроз, оцінку рівня захищеності підприємства в сучасних умовах.

Планування дій з активізації розвитку механізму забезпечення економічної безпеки логістичної діяльності машинобудівного підприємства це процес, який передбачає визначення пріоритетних напрямів удосконалення існуючих систем безпеки, розробку комплексних заходів для мінімізації ризиків та загроз, а також впровадження інноваційних технологій і методик управління.

Зокрема, у рамках планування необхідно провести детальний аналіз поточного стану логістичних процесів, ідентифікувати критичні точки вразливості та розробити заходи для їх усунення або нейтралізації. Важливим є також встановлення системи моніторингу та контролю за реалізацією заходів з безпеки, що дозволить оперативно реагувати на потенційні загрози.

Активізація розвитку механізму забезпечення економічної безпеки має базуватися на інтегрованому підході, який поєднує організаційні, технічні та інформаційні аспекти. В результаті реалізації спланованих дій підприємство отримає підвищений рівень захищеності логістичних операцій, що сприятиме збереженню ресурсів, оптимізації витрат і забезпеченню безперебійного функціонування в умовах ринкової конкуренції.

Висновки. Сучасний етап розвитку національної економіки України супроводжується активними пошуками ефективних заходів з метою відновлення, оновлення та нарощування промислового потенціалу машинобудівних підприємств. Водночас відсутність системного підходу до реалізації економічної політики стримує досягнення сталого зростання і не забезпечує належної ефективності діяльності виробничих структур. В умовах зростаючих викликів і трансформаційного тиску особливої актуальності набуває ефективність управління логістикою у дотриманні економічної безпеки машинобудівних підприємств як ключовий фактор позитивних змін у промисловому секторі.

Забезпечення ефективності логістичних процесів можливе лише за умов формування цілісного механізму, здатного підвищити конкурентоспроможність вітчизняного виробництва, активізувати структурні перетворення та забезпечити відновлюваність, адаптивність підприємств до змін ринкового середовища. Інноваційність запропонованого підходу полягає у комплексному аналізі структурних компонентів моделі механізму управління логістикою для підвищення економічної безпеки машинобудівного підприємства, а також у концептуалізації цього процесу як цілісної та логічно взаємопов'язаної системи.

Теоретичне та практичне значення результатів проведеного дослідження полягає у можливості їх застосування для удосконалення механізму управління логістикою для підвищення економічної безпеки машинобудівного підприємства. Зокрема, реалізація сформованих пропозицій сприятиме підвищенню ефективності виробництва конкурентоспроможної продукції, стабілізації логістичної, і як результат фінансово-економічної діяльності суб'єктів господарювання та їхньої ринкової стійкості.

Запропоновані методичні підходи сприятимуть реалізації процесу управління логістикою у дотриманні економічної безпеки промислового підприємства в узгоджений і планомірний спосіб, забезпечуючи ефективне управління ресурсами та організаційними змінами. Перспективами подальших наукових наших розвідок є обґрунтування напрямів підвищення ефективності виробництва, маркетингу, логістики, побудова структурної моделі механізму, а також розроблення інструментарію моніторингу відповідних показників і підтримки прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Гавриш О.А., Дергачова Г.М. (2018). Забезпечення економічної безпеки промислових підприємств в умовах євроінтеграції: монографія. Київ: КПІ ім. І. Сікорського, 212 с. ISBN 978-966-622-893-5.
2. Дашко І.М., Стефаник С.М. (2024). Методичний підхід до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки промислових підприємств. Економіка і суспільство, Вип. 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-58>.
3. Карачина Н.П., Скаковський В.В., Штанько О.С. (2025). Методичні підходи до оцінювання економічної безпеки сучасних підприємств в системі контролінгу. Цифрова економіка та економічна безпека, Вип. 2(17). С. 79-83. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.17-13>.
4. Козаченко Г.В., О.В. Ілляшенко (2014). Механізм управління у системі економічної безпеки підприємства: призначення, зміст та структура. Вісник Хмельницького нац. ун-ту. Економічні науки. № 3. Т. 3. С. 25-28. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/4038>.

5. Кравченко М.О., Уваровський Р.Д. (2017). Аналіз ефективності інноваційної діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств. Економічний вісник НТУУ «КПІ», № 14. С. 405-410. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.14.2017.108724>.
6. Кривещенко В., Хмурковський Г., Ляденко Т. (2024). Оптимізація логістичних ланцюгів постачання в умовах глобальних криз. Економіка та суспільство, № 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-110>.
7. Колісниченко П.Т. (2017) Принципи формування організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємств малого та середнього бізнесу. Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Ужгород, Серія: Міжнар. Економ. відносини та світове гос-во, Вип. 12. Ч. 1. С. 163–166. URL: <https://surl.li/lekfta>.
8. Макарова М.В. (2012). Інформаційні системи у сучасній системі менеджменту промислових підприємств. Моделювання регіональної економіки, № 2. С. 422–426. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Modre_2012_2_46.
9. Мороз О.В., Карачина Н.П., Шиян А.А. (2010). Концепція економічної безпеки сучасного підприємства : монографія. Вінниця : ВНТУ, 259 с. URL: <https://surl.li/tbaxfo>.
10. Небава М.І., Міронова Ю.В. (2017). Економічна безпека підприємства. навч. посібник. Вінниця: ВНТУ, 73 с. URL: <https://surl.cc/ubyxdm>.
11. Орлова Н.С., Лесютін А.І. (2018). Напрями державного механізму підвищення конкуретоспроможності підприємств легкої промисловості. Право та державне управління. зб. наук. праць. Вип. 3. Т. 2. С. 101-108. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2018/tom_2/18.pdf.
12. Петренко К.В., Микитюк О.П., Кравченко Т.В. (2017). Системоутворюючі чинники економічної безпеки. Наук. вісник Міжнар. гуманітарного ун-ту. Серія: Економіка і менеджмент. Вип. 27. Ч. 1. С. 80-83. URL: <https://surl.li/vwljlu>.
13. Словник іншомовних слів. ред. О.С. Мельничук. Київ, 1974. 776 с.
14. Ткаченко Т.П. (2011). Інвестиційна привабливість промислових підприємств. Економічний вісник НТУУ «КПІ»: зб. наук. праць. № 8. С. 441–445. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/5825>.
15. Луцяк В.В., Шарко В.В. (2013). Складові елементи, інструменти та важелі механізму інтенсифікації виробництва. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки, № 1(64). С. 14-25. URL: <http://ir.stu.cn.ua/123456789/10547>.
16. Шерстюк Р.П. (2015). Оцінка ефективності функціонування промислових підприємств (Компонента організаційного процесу економічних реформ у постконфліктних умовах). Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності, Т. 1. № 12. С. 130-139. DOI: <https://doi.org/10.31498/2225-6407.12.2015.82289>.

References:

1. Havrysh, O.A., & Derhachova, H.M. (2018). Zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky promyslovykh pidpriemstv v umovakh yevrointehratsii [Ensuring the economic security of industrial enterprises in the context of European integration]: monograph. Kyiv, 212 p. ISBN 978-966-622-893-5. [in Ukrainian].
2. Dashko, I.M., & Stefanyk, S.M. (2024). Metodychnyi pidkhid do otsinky rivnia finansovo-ekonomichnoi bezpeky promyslovykh pidpriemstv [Methodological approach to assessing the level of financial and economic security of industrial enterprises]. Economy and Society, Iss. 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-58>. [in Ukrainian].
3. Karachyna, N.P., Skakovskiy, V.V., & Shtanko, O.S. (2025). Metodychni pidkhody do otsiniuvannia ekonomichnoi bezpeky suchasnykh pidpriemstv v systemi kontrolinhu [Methodological approaches to assessing the economic security of modern enterprises in the controlling system]. Digital Economy and Economic Security, Vol. 2(17). Pp. 79-83. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.17-13>. [in Ukrainian].
4. Kozachenko, H.V., & Illiashenko, O.V. (2014). Mekhanizm upravlinnia u systemi ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva: pryznachennia, zmist ta struktura [Management mechanism in the system of economic security of an enterprise: purpose, content and structure]. Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic Sciences, No. 3. Vol. 3. Pp. 25-28. Retrieved from: <https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PolNTU/4038>. [in Ukrainian].
5. Kravchenko, M.O., & Uvarovskyi, R.D. (2017). Analiz efektyvnosti innovatsiinoi diialnosti vitchyznianskykh mashynobudivnykh pidpriemstv [Analysis of the efficiency of innovation activity of domestic machine-building enterprises]. Economic Bulletin of NTUU «KPI», No. 14. Pp. 405-410. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.14.2017.108724>. [in Ukrainian].
6. Kryvshchenko, V., Khmurkovskiy, H., & Liadenko, T. (2024). Optyimizatsiia lohistychnykh lantsiuhiv postachannia v umovakh hlobalnykh kryz [Optimization of logistics supply chains in the context of global crises]. Economy and Society, No. 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-110>. [in Ukrainian].
7. Kolisnichenko, P.T. (2017) Pryntsypy formuvannia orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv maloho ta serednoho biznesu [Principles of formation of organizational and economic mechanism for ensuring economic security of small and medium-sized businesses]. Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Uzhgorod, Series: International Economic Relations and World Economy, Iss. 12. Part 1. Pp. 163–166. Retrieved from: <https://surl.li/lekfta>. [in Ukrainian].
8. Makarova, M.V. (2012). Informatsiini systemy u suchasni systemi menedzhmentu promyslovykh

pidpriemstv [Information systems in the modern management system of industrial enterprises]. Modeling of regional economy, No. 2. Pp. 422–426. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Modre_2012_2_46. [in Ukrainian].

9. Moroz, O.V., Karachyna, N.P., & Shyian, A.A. (2010). Kontsepsiia ekonomichnoi bezpeky suchasnoho pidpriemstva [Concept of economic security of a modern enterprise]: monograph. Vinnytsia: VNTU, 259 p. Retrieved from: <https://surl.li/tbaxfo>. [in Ukrainian].

10. Nebava, M.I., & Mironova, Yu.V. (2017). Ekonomichna bezpeka pidpriemstva [Economic security of the enterprise]: textbook. Vinnytsia: VNTU, 73 p. Retrieved from: <https://surl.cc/ubyxmd>. [in Ukrainian].

11. Orlova, N.S., & Lesiutin, A.I. (2018). Napriamy derzhavnoho mekhanizmu pidvyshchennia konkuretospromozhnosti pidpriemstv lehkoi promyslovosti. [Directions of the state mechanism for increasing the competitiveness of light industry enterprises. Law and public administration]. Collection of scientific works, Iss. 3. Vol. 2. Pp. 101-108. Retrieved from: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2018/tom_2/18.pdf. [in Ukrainian].

12. Petrenko, K.V., Mykytiuk, O.P., & Kravchenko, T.V. (2017). Systemoutvoriuiuchi chynnyky ekonomichnoi bezpeky [System-forming factors of economic security]. Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Economics and Management, Iss/ 27. Part 1. Pp. 80-83. Retrieved from: <https://surl.li/vwljlu>. [in Ukrainian].

13. Melnychuk, O.S. (eds). (1974). Slovnyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words]. Kyiv, 776 p. [in Ukrainian].

14. Tkachenko, T.P. (2011). Investytsiina pryvablyvist promyslovykh pidpriemstv [Investment attractiveness of industrial enterprises]. Economic Bulletin of NTUU «KPI»: Collection of scientific works, No. 8. Pp. 441–445. Retrieved from: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/5825>. [in Ukrainian].

15. Lutsiak, V.V., & Sharko, V.V. (2013). Skladovi elementy, instrumenty ta vazheli mekhanizmu intensyfikatsii vyrobnytstva [Components, tools and levers of the mechanism of production intensification]. Bulletin of Chernihiv State Technological University. Series: Economic Sciences, No. 1(64). Pp. 14-25. Retrieved from: <http://ir.stu.cn.ua/123456789/10547>. [in Ukrainian].

16. Sherstiuk, R.P. (2015). Otsinka efektyvnosti funktsionuvannia promyslovykh pidpriemstv (Komponenta orhanizatsiinoho protsesu ekonomichnykh reform u postkonfliktnykh umovakh) [Assessment of the efficiency of industrial enterprises (Component of the organizational process of economic reforms in post-conflict conditions)]. Theoretical and practical aspects of economics and intellectual property, Vol. 1. No. 12. Pp. 130-139. DOI: <https://doi.org/10.31498/2225-6407.12.2015.82289>. [in Ukrainian].